

Asia: OM 5/69/2015

Luonnos korruption vastaiseksi strategiaksi

Lausunnonantajan saate

Tähän voitte halutessanne kirjoittaa saateen lausunnollenne

Tutkivan journalismin yhdistys ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto korruption vastaisen yhteistyöverkoston strategialuonnoksesta. Korruption torjuminen on tärkeää koko demokraattisen järjestelmän toiminnan kannalta.

1. Korruption esiintyminen

Miten suomalainen korruptio mielestänne ilmenee ja millä alueilla / sektoreilla korruption vastaista työtä mielestäsi tulisi tehostaa?

Suomessa lähtökohtainen oletus on, että korruptiota ei maassa juuri esiinny. Siksi ilmiön laajuudelle ja vakavuudelle saatetaan ummistaa silmät. Tästä syystä viranomaisetkaan eivät välttämättä suhtaudu korruptioon vakavasti ja viranomaisen keskinäinen yhteistyö on osin puutteellista.

Korruptiorikollisuus on pääosin piilorikollisuutta. Vaikka toimittaisiin lain mukaan, kyseessä voi olla epäeettinen toiminta. Korruptiota esiintyy sektoreilla, joissa tiedonsaanti ei ole avointa ja valvonta on puutteellista.

Asiakirjajulkisuus ja päätöstentekoprosessien läpinäkyvyys ovat tärkeitä korruptiotapausten torjunnassa ja paljastuksissa. Jotkut viranomaiset eivät suostu luovuttamaan julkisuuden kannalta arkaluontoisia asiakirjoja määrääjässä, vaan viivyttelevät niiden antamista. Esimerkiksi marraskuussa 2012 Helsingin kaupungin liikennelaitos (HKL) kieltäytyi luovuttamasta toimittajalle HKL:n ja Siemensin välistä kirjeenvaihtoa, joka liittyi metron automatisoimisen ongelmiin. Keväällä 2016, kolme ja puoli vuotta asiakirjapyynnöstä, Helsingin hallinto-oikeus määräsi HKL:n luovuttamaan asiakirjat. Hallinto-oikeuden mukaan asiakirjat olivat julkisia.

Puutteellinen asiakirjajulkisuus vaikeuttaa korruptiotapausten käsittelyä.

Puuttuuko strategialuonnoksen korruptiokatsauksesta olennaista tietoa tai olennaisia lähteitä?

On hyvä, että strategialuonnoksessa tuodaan esille median rooli korruption ehkäisemisessä ja paljastamisessa. Median roolia olisi kuitenkin pitänyt käsitellä tarkemmin, sillä monet tapaukset tulevat poliisin tietoon median kautta. Median toimintaedellytyksiä vahvistamalla voidaan saada yhä enemmän korruptiotapauksia myös poliisin käsiteltäväksi.

2. Korruption vastainen työ

Miten nykyiset korruption torjunnan viranomaisrakenteet mielestäsi toimivat? Miten rakenteita voisi vahvistaa ja yhteistyötä viranomaisten välillä parantaa?

Yhdistys viittaa Suomen Journalistiliiton lausuntoon, jonka mukaan korruptiota havainneella viranhaltijalla tulisi olla virkavelvollisuus tehdä ilmoitus korruptiivisesta toiminnasta poliisille.

Onko teillä näkemyksiä siitä, miten muut sidosryhmät (ml. kansalaisjärjestöt) ja kansalaiset voisivat osallistua korruption vastaiseen työhön?

Ilmoittajan (ns. whistleblowerin) asemaa on vahvistettava. Mediaan ottavat usein yhteyttä ne ilmoittajat, jotka ovat joko yrittäneet tuoda epäkohtia esille omassa organisaatiossaan – yleensä heikoin tuloksin – tai jotka eivät uskalla tehdä sitä vastatoimien pelossa. Moni ilmoittaja näkee median jopa ainoana varteenotettavana vaihtoehtona epäkohtien paljastamiseen. Media pitää nähdä sellaisena ulkopuolisena tahona, jolle epäkohdista pitää voida ilmoittaa ilman vastatoimien pelkoa. Strategiassa ei kuitenkaan esitetä parannuksia ilmoittajan asemaan.

Yhdistys kiinnittää huomiota Ruotsissa voimassa oleviin lakeihin sekä ensi vuoden alusta voimaan tulevaan lakiin ilmoittajien suojelusta. Niiden mukaan myös medialle ilmoittava nauttii erityistä suojelua. Tältä osin yhdistykset viittaavat Suomen Journalistiliiton lausuntoon. Yhdymme Journalistiliiton ehdotukseen siitä, että myös Suomen lakiin olisi syytä lisätä säännös, jolla tietolähteelle nimenomaisesti turvattaisiin lainsäädännössä oikeus paljastaa korruptiotapauksia myös medialle ja kiellettäisiin vastatoimet.

3. Strategian visio

Miten suhtaudutte strategian visioon (s. 3)

Strategian visio on hyvä. Yleiskunnan avoimuus ja viranomaisten hyvä yhteistyö korruptiotapausten torjunnassa ja paljastamisessa auttavat taistelussa korruptiota vastaan.

4. Strategialuonnoksen painopistealueet

Strategialuonnoksen luku 4 käsittelee keskeisimpiä kehitys- ja toimenpidetarpeita (4.1–4.6). Mitkä näistä ovat mielestänne tärkeimmät ja kiireellisimmät? Perustele vastauksenne!

Keskeisintä on läpinäkyvyyden lisääminen, tiedonsaannin parantaminen sekä julkinen valvonta.

Kunnat ja valtio tuottavat yhä enemmän esimerkiksi sote-palveluita osakeyhtiöiden kautta. Julkisuuslaki on lakannut koskemasta kuntien omistamia toimintoja siinä vaiheessa, kun ne on siirretty osakeyhtiöihin. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että yhtiöiden ei ole tarvinnut luovuttaa asiakirjojaan niitä pyytävälle kansalaisille, toimittajille ja jopa kuntien luottamushenkilöille. Pääosin julkisessa omistuksessa olevat osakeyhtiöt tulee ulottaa julkisuuslain piiriin, jotta niitä voidaan valvoa.

Osakeyhtiöihin liittyvät julkisuusongelmat ovat olleet tänä syksynä esillä mm. Länsimetrohanketta sekä Espoon uutta sairaalaa koskevan uutisoinnin yhteydessä. Molemmissa hankkeissa toimintaa johtaa osakeyhtiö, joka ei ole antanut asiakirjoja nähtäviksi edes poliitikoille.

Yhdymme Suomen Journalistiliiton lausuntoon siitä, että viranomaisen virkavastuuta asiakirjan luovuttamisesta julkisuulain määräajoissa tulee korostaa julkisuulainsäädännössä. Viranomainen saattaa valittaa asiakirjan julkisuudesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen, joka lykkää tiedon julkiseksi tuleamista jopa vuosilla. Julkisuuslakiin tulee säätää määräys siitä, ettei viranomaisella ole yleistä valitusoikeutta hallinto-oikeuden päätöksestä. Valitusoikeus tulee rajata ainoastaan tapauksiin, mistä kysymys on erittäin tärkeästä julkisesta edusta.

5. Ehdotetut toimenpiteet

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin? a) korruption torjuntaa tukevien rakenteiden vahvistaminen

-

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin? b) tietoisuuden lisääminen ja asenteiden muuttaminen

-

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin? c) läpinäkyvyyden lisääminen

Yhdistys viittaa Journalistiliiton lausuntoon, jonka mukaan julkisuulain soveltamisalaa pitäisi uudistaa. Julkisuuslakia tulisi soveltaa yhtiöihin, joissa julkinen valta omistaa yli 50 prosenttia yhtiöstä.

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin?d) Korruptiotapausten paljastumisen helpottaminen

Ilmoittajan asemaa tulisi parantaa, jotta kansalaiset voisivat nähdä median sellaisena ulkopuolisena tahona, jolle epäkohdista voi ilmoittaa ilman vastatoimien pelkoa.

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin?e) Lahjusrikoksiin liittyvän lainsäädännön kehittäminen

-

**Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin?
f) Korruptiotutkimuksen edistäminen**

-

Puuttuuko toimenpidesuunnitelmasta mielestänne toimenpiteitä?

Tietolähteen aseman parantaminen.

Mainitaanko toimenpidesuunnitelmassa oikeita vastuutahoja ja onko jotain vastuutahoja unohdettu?

-

6. Korruption vastaiseen työhön osallistuvat viranomaiset ja toimijat

Onko teillä kommentteja/lisättävää korruption vastaiseen työhön osallistuvia viranomaisia ja toimijoita koskevaan osioon (liite 1)?

-

Onko teillä tai edustamallanne organisaatiolla/järjestöllä liityntäpintoja korruption ehkäisemiseen? Millaisia?

-

7. Muut huomiot

Onko teillä muita strategialuonnokseen tai yleensä korruption torjuntaan ja ennaltaehkäisyyn liittyviä kommentteja?

-

